

Štiavnické hlavičky.

VI. Eva Majková - prvá dáma slovenskej nano-fyziky

Som úprimne rád tomu, že v seriáli „Štiavnické hlavičky“ sa ocitá aj dáma. Že sa v seriáli ukáže, ako aj nevelké mesto dokáže plnohodnotne naplniť „rovnosť príležitostí“.

Ako dokáže vygenerovať výnimočné osobnosti, ktoré sa stávajú uznávanými vo vedeckom svete svojou tvorivosťou, organizačnými schopnosťami, preberajúcimi na seba zodpovednosť, vyhradené po stáročia pre svet mužov. Takou reprezentantkou je RNDr. Eva Majková, DrSc. Je „Hlavičkou“ v modernom interdisciplinárnom vednom odbore spájajúcom fyziku materiálov z „neživej“ prírody, novátorské metódy ich spracovania a štúdia ich vlastností až po ich netradičné použitia. Prevažná väčšina spomínaných etáp prebieha na úrovni rozlíšenia miliardy metrov, teda nanometrov. Preto sa tieto vedné oblasti interdisciplinárnej fyzikálnej vedy nazývajú stručne - nano-fyzika.

Eva Majková má, ako Štiavnická hlavička, len jeden nano-kaz. Narodila sa v Banskej Štiavnici, ale v Komárne (*3. marca 1950), kde jej otec, MUDr. Štefan Majka, pôsobil ako lekár v neďalekej Zemianskej Olči. Začiatkom roku 1950 už ale začal pôsobiť v Štiavnici, a tak sa rodina tam začiatkom mája presťahovala. Odvtedy sa dvojmesačná Eva stala Štiavničankou a takou je dodnes. Keď aj po ukončení všetkých stupňov štúdia, po dosiahnutí vedeckých ocenení a vedecko-organizačných postov, sa pravidelne vracia do tamojšieho rodičovského domu.

Evini (dovoliť si ju takto volať, keďže sa už dlho poznáme) rodičia sa z podunajskej roviny presťahovali najmä kvôli snahe žiť v mestskom prostredí, s čo najkvalitnejším školstvom a čo najvšestrannejšími možnosťami voľnočasových aktivít. Tieto nároky zo všetkých ponúkaných možností uplatnenia lekárskej kvalifikácie spĺňala práve Štiavnica. Evina mama, pani Rozália, absolventka Filozofickej fakulty UK v Bratislave, tiež našla v Štiavnici uplatnenie. Ako učiteľka slovenčiny a nemčiny na Gymnáziu si svojimi pedagogickými schopnosťami a celkovým prístupom získala rešpekt a úctu. Evin príbeh je z doterajších

jedinečný v tom, že aj jej rodičia boli po celú dobu svojej aktívnej činnosti výraznými a známimi štiavnickými osobnosťami.

Eva si svoje stredoškolské vzdelanie 1955-1967 dopĺňala aj hudobnými. Na klavírne hodiny u pani profesorky Cengelovej spomína dodnes. Čo ale pre jej budúce profesné zameranie bolo najdôležitejšie, bol vplyv jej otca, uznávaného lekára, ktorý sa netajil obdivom pre exaktné disciplíny, z nich najmä pre fyziku, ako zdroj ľudského poznania. Aj zo širšej Evinej rodiny sa niektorí úspešne uplatňovali v matematicko-fyzikálnych disciplínach. Či už v elektrotechnike alebo informatike, a to aj priamo na Fakulte elektrotechniky a informatiky UK. Aby ale riziko s takou ťažkou disciplínou, akou fyzika je, bolo menšie, pripravoval ju otec aj pre menej rizikóvu alternatívu – chémiu. Pre ženy, podľa neho, vhodnejšej. Kvôli tomu mala doma vybavené malé chemické laboratórium. Nakoniec, bol to aj jej učiteľ fyziky na vtedajšej SVŠ-ke, Michal Žačok, ktorý jej konečný výber životnej dráhy ovplyvnil. Hoci v tej dobe boli populárne pre výber vysokoškolského štúdia humanitné odbory, Eva si vybrala „prírodné vedy“, aj kvôli ich nezávislosti na politickej klíme. Ale ani medicína v rodine Majkovicov nedostala košom, keď sa Evina staršia sestra stala detskou lekárkou a pracovala v Leviciach. Po pár rokoch sa MUDr. Majka vrátil k všeobecnému lekárstvu, začal pôsobiť ako banký lekár, aby sa neskôr atestoval v odbore pracovné lekárstvo. Toto povola-

nie vykonával prakticky celý život. Vtedy mala Štiavnica typický charakter banského mesta, skoro všetko sa točilo okolo bani. Ambulanciu mal v dolnej časti mesta (dnes susedstvo ZŠ Guliver). Dodnes sa toto miesto často spomína ako „u Majku“. Evini rodičia nemali pred príchodom na Štiavnicu žiadne väzby. Od začiatku však veľmi pozitívne vnímali priateľskosť tamojších obyvateľov. MUDr. Štefan Majka a jeho manželka Rozália umreli v 2006 a 2008. Obaja sú pochovaní na miestnom cintoríne za Piargskou bránou - Panskom. Obaja sa tak mohli po zvyšok svojho života tešiť z Eviných úspechov. Z naplnenia svojich predstáv o jej budúcnosti.

Po maturite (1967) Eva študovala na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky UK, vtedy ešte súčasťou Prírodovedeckej fakulty v Bratislave. Štúdium so zameraním na experimentálnu fyziku v r. 1972 úspešne ukončila. Hneď po ukončení nastúpila na študijný pobyt na Fyzikálny ústav SAV (FÚ SAV), kde pokračovala v doktorandskom štúdiu pod vedením Ing. Emila Marianiho, DrSc., na tému Transport hmoty a náboja v nealkalických aluminofosforečných sklách. Bola členkou kolektívu, ktorý za práce v tejto oblasti získal v 1978 Cenu Československej akadémie vied (výskum luminiscenčných hlinitofosforečných skiel). V r. 2001 obhajuje „veľký doktorát“ (DrSc.), za poznatky v oblasti rozhraní v multivrstvách pre mäkké röntgenové žiarenie a magnetorezistenciu.

Vďaka sústavnej, intenzívnej a systematickej práci, sťažiam na etablovaných zahraničných pracoviskách (Nancy, Grenoble, Bielefeld, Hamburg, Lecce, Sendai – Japonsko), rozsiahlej medzinárodne financovanej spolupráci, sa Eva, ako svetovo rešpektovanej osobnosti, podarilo postupne vytvoriť talentovaný, a najmä stabilný riešiteľský tím interdisciplinárnych špecialistov. Čo viedlo k vybudovaniu Centra pre využitie pokročilých materiálov

Slovenskej akadémie vied CEMEA SAV. Bol to projekt SAV a participovalo na ňom 6 ústavov. Centrum CEMEA SAV vzniklo koncom r. 2017 ako samostatná výskumná inštitúcia. Jeho základným cieľom bolo stimulovať multidisciplinárny výskum a motivovať partnerov k hlbšej spolupráci v perspektívnych oblastiach výskumu. Eva bola prvou riaditeľkou CEMEA SAV do konca roku 2021. Centrum dokázalo, že zámer podporiť interdisciplinárnu spoluprácu bol správny. Okrem iného, čo je vždy dôkazom úspešnosti, získalo nové, moderné prístrojové vybavenie, ktoré postavilo SAV na úroveň porovnateľnú s vyspelým svetom.

Svoje výnimočné manažérske schopnosti pri „organizovaní vedy“ získala Eva na postoch vedúcej Oddelenia multivrstiev a nanoštruktúr FU SAV (1995-2018), riaditeľky Fyzikálneho ústavu SAV (1999-2007), podpredsedníčky SAV pre vedu (2009-2017), riaditeľky Centra pre využitie pokročilých materiálov SAV (2017-2021).

Príbeh Evy Majkovej, okrem jej výnimočného talentu naplneného celoživotnou, systematickou, cieľovou vedeckou prácou v oblasti pre ženy menej typickou, ma zaujal aj príbehom jej rodičov. Mimoriadne ma zaujal tím, akú pozornosť venovali budúcnosti svojej dcéry. Ako, hoci profesionáli z humanitných disciplín, pripravovali svoju dcéru pre odbor, ktorý obdivovali, i keď v ňom praktické skúsenosti nemali. Z retro-perspektívy 60. rokov volili správne. Volili budúcnosť. Správne si zvolili aj svoj život v Banskej Štiavnici. V tej dobe ešte študentskom meste vzdelanosti. S Gymnáziom a tromi strednými odbornými školami. S tradíciou banícko-hutníckou, spracovania rudného bohatstva. Aj to môže byť motívom celoživotného zaujatia pre štúdium produktov neživej prírody.

Poznámka na záver: Eva si so svojím partnerom adoptovali Kaplnku č. 11 „Ježiš pred Herodesom“ na štiavnickej Kalvárii. Ešte ako členka Predsedníctva SAV sa začala zúčastňovať slávnostných zasadnutí Mestského zastupiteľstva v rámci Salamandrových dní.

Fotografia: Eva Majková, 2014. Z archívu E.M.

Peter Gemeiner